

## UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, zwany dalej „projektem rozporządzenia”, stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 306 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”.

W obowiązującym stanie prawnym materia postępowania w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich jest uregulowana w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia (Dz. U. poz. 1843). W związku ze zmianami w zakresie tego postępowania wprowadzonymi ustawą z dnia 1 października 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. poz. 2141), zwanej dalej „ustawą nowelizującą”, rozporządzenie to zostało utrzymane w mocy do dnia wejścia w życie nowego rozporządzenia, nie dłużej jednak niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej. Oznacza to, że utraci ono moc najpóźniej z dniem 10 czerwca 2022 r. Istnieje zatem konieczność wykonania upoważnienia ustawowego zawartego w art. 306 ustawy i wydania nowego rozporządzenia.

Mocą ustawy nowelizującej stworzono mechanizmy wzmacniające poszanowanie wolności nauczania, wolności słowa, badań naukowych, ogłaszania ich wyników, a także debaty akademickiej organizowanej przez członków wspólnoty uczelni z zachowaniem zasad pluralizmu światopoglądowego. Jednoznacznie przesądzono, że wyrażanie przekonań religijnych, światopoglądowych lub filozoficznych przez nauczycieli akademickich nie stanowi przewinienia dyscyplinarnego. Aby zapewnić nauczycielom akademickim skuteczną ochronę w przypadku, w którym – mimo powyższego rozwiązania – rektor poleci rzecznikowi dyscyplinarnemu rozpoczęcie prowadzenia sprawy dotyczącej odpowiedzialności dyscyplinarnej, wprowadzono możliwość wniesienia przez nauczyciela akademickiego na takie postanowienie zażalenia do komisji dyscyplinarnej przy ministrze właściwym do spraw

szkolnictwa wyższego i nauki, zwanej dalej „komisją przy ministrze”. Uregulowano także zasadnicze kwestie dotyczące postępowania w tym zakresie.

Projekt rozporządzenia został opracowany z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawą nowelizującą oraz doświadczeń wynikających z praktyki stosowania dotychczasowych rozwiązań. W zakresie w jakim stosowanie dotychczasowych rozwiązań nie przysparzało problemów, projekt rozporządzenia powiela te rozwiązania.

W rozdziale 1 w § 1 proponuje się zamieszczenie skrótu „mediator”, który w dotychczasowym stanie prawnym znajdował się w przepisie merytorycznym dotyczącym mediacji (§ 45 ust. 5 obowiązującego rozporządzenia), w celu ujęcia tego rodzaju regulacji w jednej jednostce redakcyjnej oraz wprowadzenie skrótu „zawiadomienie lub informacja” w celu uproszczenia i ujednoczenia terminologii stosowanej na określenie „zawiadomienia o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego lub powziętej w inny sposób informacji o możliwości popełnienia takiego czynu”. Natomiast z uwagi na fakt, że definicja „rektora” została uznana za zbędną, proponuje się jej pominięcie.

Ponadto proponuje się uogólnienie regulacji zawartej w § 5 w ust. 1 i 5, dotyczącej doręczania pism, w taki sposób, aby odnosiła się ogólnie do postępowania w sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego, a nie do poszczególnych etapów tego postępowania. Pozwoli to na uniknięcie wątpliwości, że rozwiązania te dotyczą również doręczenia przez rektora rzecznikowi dyscyplinarnemu oraz osobie, której czynu dotyczy zawiadomienie lub informacja, postanowienia o poleceniu rozpoczęcia prowadzenia sprawy, co poprzedza wszczęcie postępowania wyjaśniającego.

Proponuje się rozszerzenie rozdziału 2 o przepisy określające szczegółowy tryb postępowania w zakresie rozpatrzenia zażalenia nauczyciela akademickiego na postanowienie rektora o poleceniu rzecznikowi dyscyplinarnemu rozpoczęcia prowadzenia sprawy, w przypadku gdy dotyczy ona wyrażania przekonań religijnych, światopoglądowych lub filozoficznych.

W § 7 przewiduje się, że zażalenie będzie rozpatrywane przez skład orzekający komisji przy ministrze na posiedzeniu niejawnym. Z przebiegu posiedzenia niejawnego będzie sporządzany protokół. Postanowienie wydawane przez skład orzekający komisji przy ministrze po rozpatrzeniu zażalenia będzie zawierało:

- 1) nazwę komisji dyscyplinarnej;

- 2) tytuły profesora, stopnie naukowe, stopnie w zakresie sztuki albo tytuły zawodowe, imiona i nazwiska oraz stanowiska członków składu orzekającego i protokolanta;
- 3) datę i miejsce rozpoznania sprawy i wydania postanowienia;
- 4) tytuł profesora, stopień naukowy albo stopień w zakresie sztuki albo tytuł zawodowy, imiona i nazwisko oraz datę i miejsce urodzenia osoby, której czynu dotyczyło zawiadomienie lub informacja;
- 5) rozstrzygnięcie wraz z przytoczeniem podstaw prawnych;
- 6) uzasadnienie;
- 7) pouczenie o trybie i terminie wniesienia zażalenia.

Postanowienie komisji przy ministrze będzie doręczane rektorowi, rzecznikowi dyscyplinarnemu oraz osobie, której czynu dotyczyło zawiadomienie lub informacja.

W § 8 w ust. 1 przewiduje się możliwość złożenia przez osobę, której czynu dotyczyło zawiadomienie lub informacja, wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia zażalenia, który będzie wnoszony wraz z zażaleniem, w terminie 7 dni od dnia ustania przeszkody. Termin do wniesienia zażalenia zostanie przywrócony, jeżeli osoba, której czynu dotyczyło zawiadomienie lub informacja, uprawdopodobni, że uchybienie nastąpiło wskutek niezawinionej przez nią przeszkody.

W rozdziale 2 proponuje się ponadto wprowadzenie zmian mających na celu korektę dotychczasowych rozwiązań. W § 6 w ust. 2 proponuje się zastąpienie wyrazu „prorektor” wyrazami „osoba wyznaczona w uczelni do jego [rektora] zastępowania”, gdyż ustawa nie przewiduje funkcji prorektora w uczelni. Jeżeli zatem zawiadomienie lub informacja będą dotyczyły czynu rektora, wówczas osoba wyznaczona w uczelni do zastępowania rektora przekaze je ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i nauki lub właściwemu ministrowi nadzorującemu uczelnię.

W § 10 w ust. 3 proponuje się modyfikację rozwiązania regulującego tryb działania organu, który powołał rzecznika dyscyplinarnego, w przypadku gdy organ ten odmówi zatwierdzenia postanowienia rzecznika o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego. W takiej sytuacji organ, który powołał rzecznika dyscyplinarnego, poleci innemu rzecznikowi rozpoczęcie prowadzenia sprawy, a nie wszczęcie postępowania wyjaśniającego. Nowy rzecznik dyscyplinarny przeprowadzi czynności określone w § 9 rozporządzenia, w celu dokonania ponownej oceny, czy zasadne jest wszczęcie postępowania wyjaśniającego. Zmiana jest związana z rozwiązaniami przyjętymi w ustawie, w myśl których organ, który powołał rzecznika dyscyplinarnego wydaje rzecznikowi dyscyplinarnemu polecenie rozpoczęcia

prowadzenia sprawy, a nie wszczęcia postępowania wyjaśniającego (art. 277 ust. 5, art. 282 pkt 3, art. 284a i art. 285 ustawy).

W rozdziale 3 w § 19 w ust. 2 proponuje się uregulowanie możliwości odbywania przez komisje dyscyplinarne posiedzeń niejawnych przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających ich przeprowadzanie na odległość, z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Rozwiązanie to ma na celu usprawnienie prac komisji, a także umożliwienie ich prowadzenia, w szczególności w sytuacji gdy niemożliwe lub utrudnione jest zorganizowanie posiedzenia w siedzibie uczelni lub urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

W § 20 w ust. 2 w pkt 2 proponuje się modyfikację rozwiązania określającego kwestie objęte zarządzeniem przewodniczącego komisji dyscyplinarnej orzekającej w pierwszej instancji w zakresie dotyczącym wyznaczenia składu orzekającego. Proponuje się, aby przewodniczący komisji dyscyplinarnej, wyznaczając skład orzekający wyznaczał równocześnie członków składu, którzy będą pełnić konkretne funkcje – tj. przewodniczącego i sprawozdawcy. Obligatoryjne wyznaczanie członka składu orzekającego, który ma pełnić funkcję sprawozdawcy, jest istotne dla usprawnienia postępowania, gdyż będzie on w szczególności referował sprawę na posiedzeniu niejawnym lub rozprawie (na podstawie akt postępowania wyjaśniającego). W związku z tym, że przewodniczący komisji dyscyplinarnej ma wyznaczać cały skład orzekający, za zbędne uznano regulowanie, że ma wyznaczać również członków tego składu. Analogiczną zmianę wprowadzono w § 43 ust. 1, regulującym kwestię wyznaczenia składu orzekającego przez przewodniczącego komisji przy ministrze.

W § 21 w ust. 1 proponuje się przedłużenie terminu na odbywanie posiedzeń niejawnych składu orzekającego komisji dyscyplinarnej, w przypadku wydania przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej, po dokonaniu przez niego wstępnej oceny wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, zarządzenia o skierowaniu sprawy do rozpatrzenia na takim posiedzeniu. Dotychczasowy termin wynoszący 21 dni od dnia wydania zarządzenia, jest niewystarczający, a zatem proponuje się zastąpić go terminem wynoszącym 30 dni. Należy wskazać, że akta postępowań wyjaśniających, a w przypadku rozpatrywania sprawy w drugiej instancji – również akta postępowań dyscyplinarnych, które wpływają do komisji dyscyplinarnej są niejednokrotnie bardzo obszerne (np. w przypadku gdy zarzucanym przewinieniem dyscyplinarnym jest plagiat – książki, monografie, artykuły naukowe)

i zapoznanie się z nimi przez każdego z członków składu orzekającego przed pierwszym posiedzeniem wymaga znacznej ilości czasu.

W § 38 proponuje się doprecyzowanie ust. 2 przez wskazanie, że protokolant może być obecny podczas tajnej narady i głosowania nad orzeczeniem, chyba że przewodniczący składu orzekającego uzna jego obecność za zbędną. Przepis w dotychczasowym brzmieniu może być rozumiany w taki sposób, że wynika z niego uprawnienie protokolanta do obecności podczas narady i głosowania. Tymczasem to przewodniczący powinien decydować, czy obecność protokolanta podczas narady i głosowania jest konieczna. Należy zauważyć, że analogiczne rozwiązanie przewiduje art. 108 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, z późn. zm.).

W § 41 proponuje się przedłużenie terminu na doręczenie orzeczenia komisji dyscyplinarnej z 14 do 21 dni od dnia jego ogłoszenia. Obowiązujący termin nie wystarcza na sporządzenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem, a następnie podpisanie go przez wszystkich członków składu orzekającego, gdyż odbywa się to w drodze korespondencyjnej.

W rozdziale 4 w § 43 w ust. 1 proponuje się odstąpienie od uznanego za nadmiarowy wymogu, aby przewodniczący komisji przy ministrze, wyznaczając skład orzekający, zapewniał bezstronność składu. Należy zauważyć, że bezstronność składu orzekającego jest gwarantowana innymi przepisami, w związku z czym taki wymóg nie został wyrażony w odniesieniu do komisji dyscyplinarnej orzekającej w pierwszej instancji (§ 20 ust. 2 pkt 2). Zgodnie z art. 278 ust. 7 ustawy komisje dyscyplinarne są niezawisłe w zakresie orzekania oraz niezależne od organów władzy publicznej i organów uczelni. Komisje dyscyplinarne samodzielnie ustalają stan faktyczny i rozstrzygają zagadnienia prawne, a także nie są związane rozstrzygnięciami innych organów stosujących prawo. W skład komisji przy ministrze wchodzi uznani i doświadczeni prawnicy oraz przedstawiciele dyscyplin naukowych innych niż nauki prawne, o wysokim autorytecie moralnym. W sytuacji jakiegokolwiek konfliktu interesów, członkowie składów orzekających wnoszą sami o wyłączenie od uczestnictwa w danej sprawie. Wyłączenie członka składu orzekającego może być dokonane również z mocy prawa albo na wniosek obwinionego, pokrzywdzonego czy zawiadamiającego. Kwestię wyłączenia członka składu orzekającego reguluje § 3 ust. 5 projektowanego rozporządzenia.

Ponadto w § 43 uzupełniono treść ust. 3, w celu jednoznacznego wskazania, że stronom oraz obrońcy obwinionego, jeżeli został ustanowiony, doręcza się nie tylko postanowienia składu orzekającego komisji przy ministrze lecz również wydane przez ten skład orzeczenia.

W rozdziale 5 w § 49 w ust. 2, w § 50 w pkt 3 i w § 51 zaproponowano ujednoczenie terminologii odnoszącej się do stron mediacji, przez rezygnację z używania w odniesieniu do tych osób określenia „uczestnicy mediacji”. Ponadto zaproponowano uogólnienie przepisu § 50 pkt 4 dotyczącego zadania mediatora polegającego na udzielaniu pomocy w sformułowaniu treści ugody. Z § 48 ust. 1 wynika, że stronami mediacji są pokrzywdzony oraz – w zależności od etapu postępowania, na jakim sprawa została skierowana do mediacji – osoba, której czynu dotyczy zawiadomienie lub informacja (do czasu wydania rzecznikowi dyscyplinarnemu polecenia rozpoczęcia prowadzenia sprawy) albo osoba, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające (w trakcie postępowania wyjaśniającego), albo obwiniony (w trakcie postępowania dyscyplinarnego). Dotychczasowe brzmienie przepisu, w myśl którego mediator pomaga w sformułowaniu treści ugody między osobą, której czynu dotyczy zawiadomienie lub informacja, i pokrzywdzonym, mogło wskazywać, że zadanie to odnosi się wyłącznie do ugody w sprawie, która została skierowana do mediacji do czasu wydania rzecznikowi dyscyplinarnemu polecenia rozpoczęcia prowadzenia sprawy, natomiast nie obejmuje ugód w sprawach skierowanych do mediacji w trakcie kolejnych etapów postępowania w sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego.

W rozdziale 6 proponuje się uzupełnienie przepisów dotyczących wykonywania i zatarcia kar dyscyplinarnych, które obecnie nie regulują kwestii związanych z wykonywaniem i zatarciem kary dyscyplinarnej orzeczonej wobec rektora. W § 54 proponuje się dodanie ust. 2, zgodnie z którym, w przypadku gdy prawomocne orzeczenie komisji dyscyplinarnej będzie dotyczyło rektora, do wykonania orzeczonej wobec niego kary dyscyplinarnej i umieszczenia orzeczenia w jego aktach osobowych oraz poinformowania o tym fakcie ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki lub właściwego ministra nadzorującego uczelnię będzie obowiązana osoba wyznaczona w uczelni do zastępowania rektora. Analogicznie, w § 56 proponuje się dodanie ust. 2, zgodnie z którym, do dokonania czynności związanych z zatarciem kary dyscyplinarnej orzeczonej wobec rektora będzie obowiązana osoba wyznaczona w uczelni do zastępowania rektora.

W rozdziale 7 w § 57 w ust. 2 proponuje się odstąpienie od wymogu, aby wniosek o wznowienie postępowania dyscyplinarnego był rozpatrywany przez skład orzekający liczący dokładnie trzech członków, pozostawiając tę kwestię do decyzji przewodniczącego komisji

dyscyplinarnej, która wydała prawomocne orzeczenie w sprawie. Zgodnie z art. 291 ust. 1 ustawy komisje dyscyplinarne orzekają w składzie co najmniej trzech członków, a zatem przewodniczący komisji dyscyplinarnej może do rozpatrzenia tego wniosku wyznaczyć szerszy skład orzekający.

Ponadto w § 57 w ust. 4 proponuje się wprowadzenie zmiany polegającej na rezygnacji z doręczania postanowienia w sprawie wznowienia postępowania dyscyplinarnego osobie zawiadamiającej o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego. Zgodnie z art. 296 ust. 4 ustawy wnioski o wznowienie postępowania dyscyplinarnego mogą składać: obwiniony, obrońca, rzecznik dyscyplinarny, a po śmierci obwinionego lub gdy zachodzą uzasadnione wątpliwości co do jego poczytalności – także jego małżonek, krewny w linii prostej, brat lub siostra. W związku z tym, że zawiadamiający nie jest uprawniony do złożenia wniosku o wznowienie postępowania dyscyplinarnego, nie jest zasadne doręczanie mu postanowienia w sprawie wznowienia postępowania.

Rozwiązania wprowadzane projektowanym rozporządzeniem nie przewidują zmian obowiązujących procedur, które skutkowałyby koniecznością uregulowania kwestii intertemporalnych. Należy zauważyć, że tryb postępowania w sprawie rozpatrzenia zażalenia na postanowienie rektora o poleceniu rozpoczęcia prowadzenia sprawy, w przypadku gdy sprawa ta dotyczy wyrażania przez nauczyciela akademickiego przekonań religijnych, światopoglądowych lub filozoficznych, został w sposób ogólny uregulowany w art. 284a ustawy. Projektowane rozporządzenie przewiduje rozwiązania, które – zgodnie z upoważnieniem ustawowym – jedynie uszczegóławiają tryb postępowania określony w ustawie, jednakże w takim zakresie, że w przypadku zainicjowania sprawy przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia możliwe będzie bezpośrednie stosowanie do niej nowego prawa.

Nie wymagają przepisów przejściowych również pozostałe zmiany wprowadzane projektowanym rozporządzeniem, w tym dotyczące przedłużenia terminów na dokonanie niektórych czynności przez komisje dyscyplinarne, gdyż są one korzystne dla adresatów zawartych w nich norm, mają charakter techniczny lub wynikają z konieczności dostosowania przepisów wykonawczych do rozwiązań ustawowych.

Przewiduje się, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461) w uzasadnionych przypadkach akty normatywne mogą wchodzić w życie w terminie krótszym niż czternaście dni, a jeżeli ważny interes państwa wymaga natychmiastowego wejścia w życie aktu normatywnego i zasady demokratycznego państwa prawnego nie stoją temu na przeszkodzie, dniem wejścia w życie może być dzień ogłoszenia tego aktu w dzienniku urzędowym.

Wejście w życie rozporządzenia w terminie niezapewniającym czternastodniowego *vacatio legis* jest podyktowane koniecznością dostosowania w najkrótszym możliwym terminie procedur określonych rozporządzeniem do przepisów ustawy w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich zmienionych ustawą nowelizującą. Proponowane rozwiązanie dotyczące terminu wejścia w życie rozporządzenia z dniem następującym po dniu ogłoszenia jest dopuszczalne z punktu widzenia zasad demokratycznego państwa prawnego i uzasadnione interesem adresatów zawartych w nim norm prawnych.

Należy wskazać, że brak jest możliwości podjęcia alternatywnych w stosunku do wydania projektowanego rozporządzenia środków umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projektowane rozporządzenie nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projektowane rozporządzenie nie podlega notyfikacji zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projektowane rozporządzenie nie dotyczy majątkowych praw i obowiązków przedsiębiorców lub praw i obowiązków przedsiębiorców wobec organów administracji publicznej.

Projektowane rozporządzenie nie wpływa na działalność mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców.

Projektowane rozporządzenie nie podlega ocenie w zakresie oceny skutków regulacji w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348).



Projektowane rozporządzenie nie jest sprzeczne z prawem Unii Europejskiej.